

OPINIA

națională

Revistă săptămânală de informație, opinie și idei de larg interes național, editată de FUNDAȚIA „ROMÂNIA DE MĂINE”

CULTURA PUTERII

Mesajele sociale și purtătorii lor

Prof.dr. AURELIAN BONDREA

În contextul analizelor asupra problematicei democrației și puterii în societate, în strânsă legătură cu sfera tematică a cercetării științifice în domeniul vieții sociale - subiecte abordate în ultimele două articole - se impune atenției clarificarea unei realități, frecvent invocate în dezbaterile contemporane de idei: relația dintre mesajele sociale și purtătorii sau cercetătorii lor. Subiectul se află și pe agenda discuțiilor și confruntărilor ce însoțesc tranziția, inclusiv în țara noastră.

În cele ce urmează nu va fi vorba despre partide politice sau alte structuri organizate, cum s-ar putea înțelege din introducerea de mai sus, ci despre o categorie socială concretă: intelectualii. Alegerea temei este sugerată de parcurgerea unei recente lucrări, deja menționată în această serie de articole, lucrare ce analizează multitudinea de înțelesuri, teze și consecințe desprinse din teoriile

asupra puterii¹⁾.

Autoarea cărții își propune să prezinte analitic diversele și controversatele înfățișări ale puterii în societate, invocând cele mai diferite orizonturi și școli de gândire, cu trimiteri la renumiți gânditori, oprindu-se, într-un capitol, la ceea ce numește "câteva puteri de influență difuză". Este inclusă, între acestea, alături de altele, **puterea intelectualilor**. Autoarea atrage atenția că nu privește problema strict sociologică, doar din perspectiva unei categorii socio-profesionale, ci din unghiul angajării conștiente a acestei categorii, a reprezentanților săi în viața socială și politică. Iar aceasta deoarece, "într-un sens, intelectualul (ca atitudine) se «auto-instituie» el însuși când se alătură dezbaterii de idei în cetate. Departate de a încarna o clasă socială, intelectualul se constituie într-un mediator, el se integrează unui anumit câmp de relații: acela

care se stabilește, cultural și politic, între spirit și viața socială, între gândire și acțiune"²⁾. (s.n.-A.B.)

Teza, de un evident interes pentru dezbaterile de astăzi de la noi, mai ales în ce privește disputa dintre teoriile elitismului așa-zis neutru și cele ale participării la viața cetății, este ilustrată ipotetic de cazul unui presupus matematician inovator în sfera științei sale dar care "nu se transformă de facto în «intelectual» decât din ziua în care intervine politic: atunci luările sale de poziție - în domeniul ecologic, nuclear etc. - îl transformă într-un «intelectual»".

(Continuare în pag. 6)

Integrarea europeană

Sfidări fără replică

Prof.dr. MIRCEA NICOLAESCU

Sfidările cărora trebuie să le găsească răspuns integrarea europeană sunt complexe și privesc ansamblul relațiilor sociale, în dinamica internă a fiecărei țări, dar și în proiecția lor asupra spațiului integrat și domeniilor acestuia. După cum a relevat Conferința interministerială a Uniunii Europene, deschisă la Torino, la 29 martie 1996, este vorba în prezent nu numai de consolidarea internă a organizației și punerea de acord a instituțiilor și mecanismelor acesteia cu cele hotărâte la Maastricht și Essen, dar și de clarificarea obiectivelor privind realizarea viitoarei arhitecturi europene și ordinii sale. De imediată urgență se afirmă **soluționarea problematicei sociale**, relevată de frământările din ultima vreme din statele membre, consecință deopotrivă a transformărilor pe care le cunoaște fizionomia societății postindustriale, sub impactul informatizării, ca și al evoluțiilor perioadei următoare lichidării "războiului rece".

Semnificativă în acest sens a fost pledoaria președintelui Franței, Jacques Chirac, pentru un model social-european,

Pledoarie pentru o perspectivă socială în medicină

Acad. ȘTEFAN MILCU

Este unanim recunoscut că omul trebuie să fie definit în același timp biologic și social. Din această perspectivă, omul este și un produs al vieții sociale, al relațiilor create în procesul muncii, factori ce se interferează cu cei biologici. În țara noastră a existat o remarcabilă tradiție în acest domeniu. Amintim celebra teză de doctorat despre mediul social ca factor patologic, susținută de dr. Ștefan Stăncă. Într-o asemenea perspectivă își desfășoară activitatea și cele două școli de medicină socială, de la Cluj și București, între anii 1920-1940. La Facultatea de Medicină din București a funcționat o catedră de Medicină Socială până în anii '50, după care a fost reînființată, apoi din nou s-a desființat prin dispariția titularului.

În epoca noastră, necesitatea perspectivei sociale în rezolvarea problemelor complexe ale medicinei se impune cu o urgență pe care timpul o va penaliza sever, dacă nu vom ține seama de indicațiile ei. Fără îndoială, eficiența acțiunilor medicale este mult redusă sau chiar anulată fără asigurarea componentei sociale. Prin esența lui, actul medical este un act uman, social și tehnico-științific, chiar dacă în unele domenii primează tehnica, precum în chirurgie.

În toate compartimentele funcționale, ocrotirea sănătății publice trebuie să rezolve și problemele complicate, generate de procesul de urbanizare, de industrializare și de dezvoltare a economiei din epoca noastră. Aglomerarea în marile uzine și

centre urbane creează condiții favorabile pentru creșterea gradului de contagiune microbiană și mentală, de explozie a agresivității și de poluare a mediului de viață. Numeroase forme de nevroză își au sursa în condițiile de viață sau de muncă pentru care nu s-a făcut o pregătire sau adaptare necesară. Trecerea rapidă de la modul de viață agrar sau pastoral la cel urban și industrial sedentar generează condiții favorabile unor îmbolnăviri necunoscute într-o perioadă anterioară. Probleme tot atât de complexe sunt generate de schimbarea structurii familiilor, a relațiilor dintre soți, dintre părinți și copii, a situației bătrânilor care cresc numeric prin mărirea duratei de viață. Este evident că medicii epocii noastre trebuie să gândească problematica lor profesională din ce în ce mai cuprinzător și mai competent în context social. Învățământul sociologic devine necesar în medicina modernă și tot atât de necesară este introducerea, cel puțin, a conceptului sociologic în formele de învățământ existente.

În pag. 8
O NOUĂ RUBRICĂ

Interferențe

Eminescu
și răpirea
Bucovinei

Iorga
și filosofia
istoriei

fașul modern

Reproducem din ziarul „Actualitatea”, Față în față - duelul argumentelor

pag. 4

(Continuare în pag. 6)

COLEGIILE REVISTEI „OPINIA NAȚIONALĂ”

COLEGIUL PENTRU REFORMĂ ȘI RELANSAREA ECONOMIEI NAȚIONALE

- Acad. Alexandru Bărlădeanu
- Acad. Anghel Rugină
- Acad. N.N. Constantinescu
- Acad. David Davidescu
- Prof.dr. Constantin Ionete
- Prof.dr. Ivanciu Nicolae-Văleanu
- Prof.dr.doc. Alexandru Zanfir
- Prof.dr. Mircea Druc
- Prof.dr. Alexandru Albu
- Prof.dr. Mihai Părăluță
- Prof.dr. Gheorghe Zaman
- Prof.dr. Petre Mălcome
- Prof.dr. Mihai Dumitrescu

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE ȘTIINȚEI ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI

- Acad. Ștefan Milcu
- Acad. Radu Voinea
- Acad. Ștefan Pascu
- Acad. Ion Coteanu
- Acad. Cristofor Simionescu
- Acad. Ștefan I. Ștefănescu
- Acad. Marius Peculea
- Prof.dr. Liviu Maior
- Prof.dr. Grigore Brăncuș
- Prof.dr. Dan Ghiocel
- Prof.dr. Emil Tocaci
- Prof.dr.doc. Grigore Posea
- Prof.dr. Gheorghe Secară
- Prof.dr. g-ral (rez.) Emil Mihuleac

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE CULTURII ȘI ARTEI

- Acad. Eugen Simion
- Prof.dr. Alexandru Boboc, membru corespondent al Academiei Române
- Radu Beligan
- Grigore Vieru
- Paul Everac
- Dinu Săraru
- Prof.dr. Ion Dodu Bălan
- Prof.dr. Victor Giuleanu
- Dumitru Radu Popescu

COLEGIUL PENTRU IDEEA NAȚIONALĂ ȘI SOCIALĂ ÎN ROMÂNIA

- Prof.dr. Aurelian Bondrea
- Prof.dr. Mitropolit Antonie Plămădeală
- Prof.dr. Ioan Scurtu
- Prof.dr.doc. Titu Georgescu

- Prof.dr. Ștefan Lache
- Alexandru Mironov
- Adrian Păunescu
- Prof.dr. Ion Rebedeu
- Prof.dr. Ion Mihail Popescu
- Prof.dr. Gheorghe Cazan
- Prof.dr. Ion Tudosescu
- Prof.dr. Tiberiu Nicola
- Prof.dr. Virgil Constantinescu
- Prof.dr. Mihai Merfea

COLEGIUL PENTRU DOCTRINE POLITICE ȘI PROBLEME ALE RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE

- Valentin Lipatti
- Dr. Ion Mitran
- Prof.dr. Florea Dudiță
- Prof.dr. Mircea Nicolaescu
- Prof.dr. Marin Voiculescu
- Ion Mărgineanu
- Dan Lăzărescu
- Prof.dr. Ion Zară
- Prof.dr. Constantin Mecu
- Prof.dr. Marin Nedelea
- Prof.dr. Constantin Vlad
- Dr. Nicolae Ecobescu

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE SĂNĂȚII ȘI PROTECȚIEI SOCIALE

- Acad. Nicolae Cajal
- Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici
- Prof.dr.doc. Iulian Mincu
- Prof.dr.doc. Victor Ciobanu
- Prof.dr. Caius Traian Dragomir
- Prof.dr. Andrei Firică
- Prof.dr. Dorin Sarafoleanu
- Prof.dr. Ioan Pop D. Popa
- Prof.dr. Nicolae Ursea
- Prof.dr. Ștefan Costea
- Prof.dr. Gheorghe Răboacă

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE JUSTIȚIEI, STATULUI DE DREPT ȘI DEMOCRAȚIEI

- Acad. Ion Filipescu
- Acad. Vasile Gionea
- Prof.dr. Gheorghe Uglean
- Prof.dr. Antonie Iorgovan
- Prof.dr. Adam Popescu
- Prof.dr. Nicolae Popa
- Prof.dr. Andrei Popescu
- Prof.dr. Victor Dan Zlătescu

Director:

Prof.dr. AURELIAN BONDREA

Privire de suflet în fântâna cu stele-n apă

ION DODU BĂLAN:
„Cutremur de suflet”

La al treilea volum de versuri (*Cutremur de suflet*, Editura Fundației „România de Măine”, București, 1996), Ion Dodu Bălan nu mai e un critic și istoric literar care își permite o încercare în domeniul beletristicii, privită ca o curiozitate, așa cum s-a întâmplat de la Vianu, Călinescu la mulți critici contemporani. Poezia devine o obsesie și o vocație, una dintre vocațiile adânci ale autorului. Ne-o dovedesc sensibilitatea, trăirea profundă a motivelor abordate și, nu în ultimul rând, tehnica artistică, de altfel firească la un cercetător care s-a ocupat intens, și cu rezultate deosebite, de poezia română modernă (Goga, Cotruș, Blaga etc.) din care și-a însușit o serie de procedee foarte eficiente.

Cutremur de suflet antologhează unele din poemele apărute în volumele anterioare (*Neliștea fântânii*, 1978; *Peisaj interior*, 1986) la care se adaugă un lot masiv de poezii recent compuse, rezultând o carte unitară în spiritul și structura ei artistică, ceea ce ne îndeamnă să repetăm cuvintele lui Al. Piru cu ocazia primei plachete publicate: „Tot săpând fântâna cu stele-n apă, inima, Ion Dodu Bălan descoperă caracterul nostru specific în omenie, în dragostea pentru strămoși, în dorul de acasă captat în doine... Ion Dodu Bălan este un poet!”

Ca la orice bun ardelean, tema patriotică trăită modern, cu o adâncime de suflet și gând, e prezentă pretutindeni în acest volum, un masiv ciclu fiind intitulat *Panteon*, consacrat marilor personalități istorice și artistice românești și universale: Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, Horea, Iancu, Aurel Vlaicu, Eminescu, Grigorescu, Luchian, Brăncuși, Blaga, Arghezi, Rebreanu etc. Reprezentativă și sintetică ne apare în acest ciclu poezia *Noi am rămas mereu cu fruntea sus*: „Am dus pe umeri timpurile grele/Și ne-au pierit martiri după zăbrele/Și cruci mai mari decât Isus am dus./ Dar am rămas mereu cu fruntea sus./ Crezând orbește-n ziua libertății/Și-n anii de nădejdi ai demnității”. Uneori, motive îndepărtate istorice se îmbină cu altele, recente, acut sociale, ca în frumosul poem *Învie* cu care se încheie volumul: „Precum Hristos pe Lazăr l-a înviat din morți/Și craiul Avram Iancu i-a ridicat pe morți/ Din somnul cel de moarte, din oasele zdrobite pe sub roți/ Precum Isuse Doamne, Te-ai înviat pe Tine./ Învie demnitatea

încercatei ginți române/Adu-ne primăvara în plaiul nostru getic./ Aprinde-un candelabru din mii și mii de stele/ Pe cerul plin de nouri, în noaptea țării mele”. Nu lipsesc tema iubirii, tema limbii române ca o cetate de neînvinge de-a lungul vitregiilor istorice („Am învins moartea fiindcă n-am uitat să vorbim./ fiindcă nimeni/ nu ne-a putut cotropi sufletul/ adăpostit/ în fagurii limbii române”), tema trecerii timpului, „fortuna labilis”, în poeme adânc filosofice, precum *Între două veșnicii*, care merită - ca multe altele - a fi citată în întregime: „Venim dintr-un necunoscut și alunecăm în altul/ Duși de dureri, de bucurii și mii de patimi/ Izvoare patru mii de vise/ Stăm între două veșnicii ca două porți deschise.”

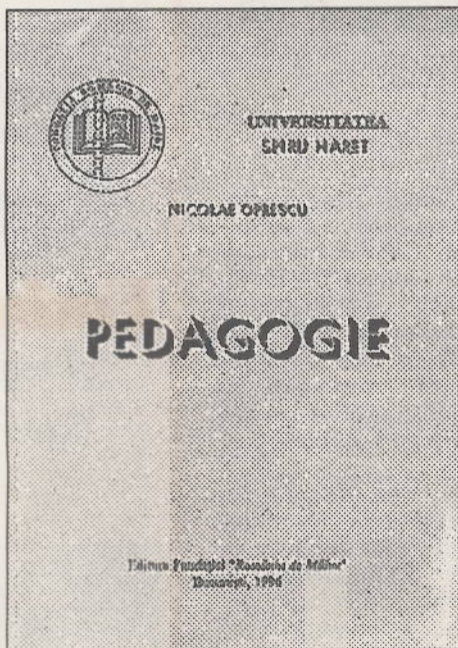
A se observa valoarea gnomică a versurilor, lapidaritatea expresiei, capacitatea de a concentra în puține cuvinte un fond ideatic, bogat, îndelung meditat, calitate prezentă și în alte poeme ca: *Somn*, *Flori albe*, *Vanitas*, *Cutremur de suflet*, care dă și titlul volumului.

Vorbeam de tehnica artistică a poemelor. În genere, sunt concepute în vers liber de ritmuri consecvente, obligatorii; este

ritmul mișcărilor sufletești, în desfășurarea lor naturală. Din când în când apar, însă, ritmuri și rime surprinzătoare care conferă versului un dinamism și o putere de persuasiune deosebite. Modelul poate fi Aron Cotruș cu avalanșele lui de rime dactilice și uneori hiperdactilice. De pildă, în *Secetă*: „Arde cumplit soarele/ Agonizează-n zare cocoarele/ Ni se topește pe țărâna fierbinte picioarele”, aceste rime dactilice alternând cu altele, feminine sau masculine, ceea ce dă versului sonorități variate, de mare efect asupra cititorului: „Nu e pe cer nici un nor./ Porumbul n-a ieșit nici de mohor”. Capodopera, între alte numeroase poeme remarcabile, ni se pare a fi *Dănilă Prepeleac*, care îmbină gravitatea sentimentului cu note ironice și autoironice, în fine, o piesă delicată, demnă de orice exigență antologică din lirica postbelică: „Mai dau din când în când ca Ieremia cu oiștea-n gard/ Mă chinui și ard/ Să-mi fac viața mai acătării/ Stând la umbră-n mijlocul verii/ visând Închiziție/ În vreme de tranziție.../ Când dau boii pe-un car și carul pe-o capră/ Unii răd de crapă/ Când mărit capra pe-un gânsac/ Îmi spun că am mîntea băgată-ntr-un sac./ Ce să fac?/ Deși-s camarad cu Adam./ Atâta minte am: / Îi bat toba surdului./ Dau oglinda orbului./ Nădejdi înecatului / Și de vorbă satului”.

MARIAN VASILE

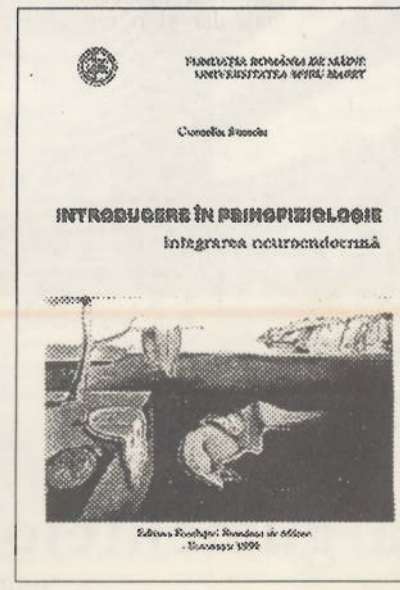
La Editura Fundației „România de Măine”

Din cuprins:

- Pedagogia - știința educației, sistemul științelor educației
- Procesul formării personalității
- Educația. Rolul ei în societate
- Educația permanentă. Autoeducația
- Finalitățile educației
- Racordarea cerințelor educației la particularitățile de vârstă și psihologice ale elevilor
- Sistemul instituțional al educației
- Didactica - teoria generală a învățământului
- Procesul de învățământ
- Principiile procesului de învățământ
- Obiectivele pedagogice - componentă principală a procesului de învățământ
- Conținutul procesului de învățământ
- Metodologia activității instructiv-educative
- Moduri și forme de organizare a activității instructiv-educative
- Evaluarea rezultatelor școlare
- Proiectarea pedagogică
- Educația intelectuală
- Educația tehnologică
- Educația moral-civică
- Educația moral-religioasă
- Educația estetică
- Educație fizică, sportivă și sanitară
- Educația pentru problemele muncii contemporane.

La Editura Fundației „România de Măine”

Din cuprins:

- Organismul uman ca sistem termodinamic
- Celula ca sistem termodinamic
- Neuronul, celula excitabilă și secretorie
- Neuronul - componentă a sistemului cibernetice elementar
- Reflecții interneuronale în cadrul arcurilor reflexe
- Arcul reflex ca sistem cibernetice
- Centri nervoși
- Formațiuni ganglionare
- Activitatea integratoare a organelor nervoase
- Privire generală asupra analizatorilor
- Integrarea endocrină
- Integrarea neuroendocrină
- Sferile integrării ființei umane.

QUO VADIS REFORMA?

INVESTIȚIILE - factor de relansare a creșterii economice

Dr. GHEORGHE ZAMAN

Din punctul de vedere al evoluției investițiilor în economia de tranziție a României, se pot distinge două perioade, cu caracteristici și factori de influență specifici.

O primă perioadă se referă la anii 1990 și 1991, când volumul investițiilor în economia națională a scăzut dramatic, datorită unor factori interni și externi, printre care cei mai semnificativi au fost: distorsiunile și dezechilibrele structurale moștenite de la economia de comandă, în care cererea și oferta nu erau în relație compatibilă nemijlocită; incapacitatea economiei, din punctul de vedere al resurselor, de a mai susține o rată înaltă a acumulării, promovată cu obstinație și ineficiență în anii totalitarismului; dispersarea investițiilor pe un areal de obiective foarte larg, unele dintre aceste obiective fiind slab fundamentate din punctul de vedere al cererii în perspectivă și al asigurării cu materii prime și materiale; prăbușirea pieței CAER și conflictele din Golful Persic și Iugoslavia; descentralizarea bruscă a procesului decizional, în cadrul întreprinderilor cu capital de stat; incapacitatea multor întreprinderi de a se adapta rapid la noile cerințe ale economiei de tranziție.

Cea de a doua perioadă (1993-1995), caracterizată prin reluarea procesului de creștere a investițiilor și P.I.B., este legată de promovarea unor transformări economice de sistem, printre care menționăm: liberalizarea prețurilor; eliminarea monopolului de stat asupra relațiilor economice externe ale României și liberalizarea cursului de schimb; privatizarea în agricultură și alte ramuri ale economiei naționale; reforma sistemului bancar financiar etc.

Comparativ cu anul 1989, în anul 1995, volumul valoric al PIB era cu 15,5% mai mic, iar al investițiilor cu 29,7% mai scăzut. De aici se poate deduce că, în pofida unor reduceri simultane ale celor doi indicatori, diminuarea indicatorului de rezultativitate (eficiență) macroeconomică a fost inferioară celei a investițiilor, ceea ce atestă totuși începutul unui proces de eficientizare în termeni relativi, pe perioade scurte și medii, în principal impus de cerințele tranziției la economia de piață.

Analiza dinamicii PIB și a investițiilor atestă faptul că, începând cu anul 1993, se constată o relansare a creșterii relativ moderate a PIB și semnificative a investițiilor, îndeosebi în anii 1994 și 1995, când investițiile sectorului privat au început să capete consistență.

Aceste creșteri pot fi puse pe seama atât a nivelurilor de plecare extrem de scăzute, dar și a capacității economiei românești de a se redresa și restructura, în concordanță cu noile exigențe ale economiei de tranziție, bazată pe demarajul creării și funcționării mecanismelor de piață.

Dinamica volumului investițiilor în anii 1994 și 1995, într-un ritm superior față de cea a PIB, reprezintă un element favorizant pentru asigurarea și/sau menținerea unei creșteri economice în perspectivă.

Reluarea procesului investițional în economia românească a fost și este o condiție sine qua non a stopării declinului economic și a reluării procesului de creștere pe baze noi, specifice mecanismelor pieței concurențiale instituționalizate.

Realizarea de investiții nu este condiționată numai de volumul și structura cererii în prezent și în perspectivă, ci și de volumul și structura ofertei de echipamente și bunuri investiționale. Din datele statistice rezultă că evoluția producției ramurilor industriale furnizoare de echipamente și bunuri investiționale, în 1995, a suferit un declin sever (peste 40% din nivelul producției anului 1989) la majoritatea ramurilor, excepțând domeniul mașinilor și aparatelor electrice. Or, scăderea producției de bunuri investiționale nu a putut și nu va putea să susțină relansarea investițiilor pe baza producției interne.

Anul 1995 a reprezentat al treilea an consecutiv în care volumul investițiilor a crescut (cu 10,5% față de anul 1994). Volumul investițiilor efectuate în 1995, de 12.800 miliarde lei, a reprezentat circa 18% din PIB, față de 16% în anul 1994, ceea ce relevă o creștere a înclinației agenților economici din România, îndeosebi a celor privați spre economisire și investiții. După cum era de așteptat, cea mai înaltă dinamică investițională a înregistrat-o sectorul privat, ceea ce a și contribuit la modificări importante în structura investițiilor pe forme de proprietate.

Schimbarea structurii investițiilor din România pe forme de proprietate, în perioada 1991-1995, evidențiază următoarele aspecte:

- are loc o **tendință clară de diminuare** a ponderii investițiilor publice din economia românească, anul 1995 marcând o reducere a acestei ponderi sub 50%, ceea ce relevă nu numai descentralizarea, privatizarea și liberalizarea procesului investițional, dar și o restrângere a investițiilor publice în acele domenii caracteristice pentru activitatea statului;

- **crește sensibil ponderea investițiilor private** (de peste 4 ori), ceea ce se explică, în esență, prin intensificarea activității investiționale a întreprinzătorilor privați, ca urmare a promovării reformei economico-sociale în sensul tranziției la mecanismele economiei de piață;

- proprietatea mixtă înregistrează o modestă tendință de creștere a importanței sale relative, semnificând practic **compatibilitatea** și chiar **complementaritatea** proprietății de stat și a celei private, în condițiile respectării principiilor economiei de piață.

Prognozele pentru anul 1996 indică o continuare a tendințelor anterior manifestate, dar într-un ritm mai puțin alert, ceea ce, desigur, este un element favorabil pentru mersul tranziției în România.

Însemnate modificări au intervenit în perioada analizată și în structura investițiilor pe surse de finanțare. Pondere capitalului privat, ca sursă de finanțare investițională, cunoaște o creștere deosebit de mare - de la 15,6% în volumul total al resurselor (anul 1992) la 40%, în anul 1995, și 43%, în 1996.

Bugetul de stat își menține o pondere aproximativ constantă, de peste 12% în ultimii trei ani, iar contribuția procentuală a bugetelor locale la finanțarea investițiilor totale înregistrează creșteri relativ moderate, dar constante (de la 5,6% în 1992 la

8,1% în 1995).

Finanțarea investițiilor a fost și încă mai este îngreunată de existența unui blocaj financiar în creștere, precum și de ratele relativ înalte ale dobânzilor care au determinat agenții economici să renunțe aproape la contractarea unor credite pe termen lung.

În concluzie, se poate afirma că **schimbările în structura investițiilor pe forme de proprietate și surse de finanțare, în perioada 1991-1996, marchează o serie de tendințe și premise favorabile transformărilor de sistem în economia românească, în direcția creării și consolidării mecanismelor și instrumentelor pieței libere, concurențiale, chiar dacă volumul valoric investițional din anul 1995 nu a reușit să atingă nivelul din anul 1989.** (Va urma)

SECURITATEA SOCIALĂ și politica de austeritate

Dr. MARIA POENARU,
Institutul de Economie Națională

După 6 ani de tranziție, România se confruntă cu numeroase și dificile probleme sociale, care se cer a fi luate în considerare în procesul de ansamblu al reformei.

Cunoscute fiind evoluțiile negative ale proceselor reale din sistemul economic și scăderea continuă a valorilor indicatorilor macroeconomici și, de aici, constrângerile bugetare în alocarea resurselor, inclusiv pentru protecția socială, apare, în mod firesc, întrebarea dacă este posibilă realizarea reformelor în domeniul social în astfel de condiții de austeritate.

Răspunsul la o astfel de întrebare necesită luarea în considerare a câtorva elemente de referință. În primul rând, este vorba de moștenirea socială a trecutului mai îndepărtat și mai apropiat, marcată de numeroase aspecte negative (nivel de trai între cele mai scăzute din Europa și în scădere evidentă în ultima perioadă, trecerea de la egalitarism la polarizare socială accentuată etc.), precum și pozitive (nivel de instruire ridicat al populației active, o acoperire cu prestații pentru riscurile sociale recunoscute și în concordanță cu modelele de tip european etc.).

În al doilea rând, trebuie avute în vedere problemele sociale majore generate de tranziția la economia de piață: șomajul, inflația și, ca o consecință, scăderea puterii de cumpărare a veniturilor populației, accentuarea fenomenului de sărăcire a populației și apariția noilor săraci. Sunt fenomene care au înregistrat evoluții îngrijorătoare: rata șomajului se ridică în prezent la 9-10%; salariul real, în 1995, a ajuns la 60-65% față de nivelul din 1989.

Confruntându-se cu astfel de probleme sociale grave, ce nu pot fi ignorate, reforma în domeniul social a făcut unii pași, între cei mai importanți fiind: adoptarea unei legi privind protecția socială a șomerilor (1991); restructurarea sistemului de prestații familiale; intro-

ducerea unui program de ajutor social (1995); unele măsuri (experimentale), în special în plan funcțional, în domeniul sănătății și în domeniul învățământului. Au fost luate, de asemenea, unele măsuri impuse de efectele inflației asupra diferitelor categorii de venituri.

Trecerea în revistă a principalelor măsuri de reformă în domeniul social ne conduce însă la aprecierea că, în raport cu reforma din economie, se constată o **rămânere în urmă a reformei sociale**, ceea ce conduce la o societate cu "mai multe viteze", viteza cea mai mică fiind în zona socialului.

Cauzele care au condus la această situație de fapt pot fi grupate astfel:

a) Cauza principală invocată permanent este lipsa resurselor. Aceasta este în bună parte adevărată. Pentru o corectă apreciere a presiunii pe care o exercită cheltuielile de securitate socială asupra alocării resurselor diferitelor segmente ale societății invocăm ponderea cheltuielilor de securitate socială în PIB. Acestea se ridicau, potrivit evaluărilor noastre, la 11,1% în 1980, 12,3% în 1989, 13,5% în 1990 și 12,6% în 1994. Conform acestor date, sistemul securității sociale nu este foarte împovărat pentru economia națională și ar justifica alocarea unor resurse ceva mai mari acestui sector.

b) O altă categorie de cauze este formată din: 1) Lipsa unei concepții clare privind dezvoltarea socială pe termen lung. Măsurile în domeniul social care au presupus alocarea de fonduri financiare au fost acoperite, în general, sub imperiul necesității, cu fundamentări tehnice și științifice insuficiente. 2) Ambiguitățile legate de faptul că, în țările ex-socialiste aflate în tranziție, reforma socială trebuie să se rezume la însășiarea unei "plase de siguranță". Aceasta este o foarte nefericită, dar foarte la modă "piesă de jurnal", care fie că minimizează realizările anterioare, fie că reduce

foștul și actualul sistem la un fel de minim de subzistență, necesar, de altfel, dar departe de a fi suficient pentru redresarea socială. c) În fine, o altă categorie de cauze se constituie din ceea ce desemnează criza instituțională, mai precis slaba conlucrare instituțională, cu referire specială la instituțiile responsabile cu organizarea, finanțarea, administrarea programelor din sistemul securității sociale (ministere, departamente, autorități locale etc.).

Și totuși, reforma socială trebuie continuată, dar nu atât din perspectiva unui sentimentalism sau ca urmare a unor slăbiciuni iraționale, cât motivată fundamental de o raționalitate economică, cerută de asigurarea unor echilibre la nivel macro și microeconomic și social. Se impune, însă, o atenție deosebită ca: reforma în domeniul social să fie încadrată într-o concepție clară pe termen lung, ale cărei coordonate majore nu par suficient de clare nici după 6 ani de tranziție. Aceasta presupune o bună pregătire a reformelor sociale majore lansate pentru dezbateri în Parlament cum sunt, de exemplu, reforma sistemului de pensii, a sistemului de ocrotirea sănătății (trecerea finanțării pe principii de asigurare) etc. De asemenea, lipsa resurselor impune o anumită prudență, temperarea măsurilor populiste. Din acest motiv, acțiunile ar trebui, credem, îndreptate cu deosebire spre o administrare mai eficientă din punct de vedere economic și social a fondurilor alocate. Se impune, totodată, menținerea că una din consecințele măsurilor luate în ultima perioadă a condus la scăderea gradului de acoperire a populației prin sistemul asigurărilor sociale, ceea ce, pe termen lung, va avea efecte nefaste asupra protecției populației în fața unor riscuri sociale. De exemplu, în prezent, în sectorul privat lucrează peste un milion de persoane. Din acestea numai sub 9% sunt asigurate pentru pensie și pentru sănătate. Ce se va întâmpla, în perspectivă, dacă se va renunța de voie sau de nevoie la drepturile sociale câștigate anterior? Este o problemă asupra căreia trebuie gândit astăzi pentru a preveni apariția și persistența unor situații sociale grave în anii următori. Pe de altă parte, implicațiile opțiunii de aderare și integrare a României în U.E. presupun standarde sociale apropiate, comparabile și obiective ale politicii sociale care să se încadreze în spiritul european. Diferențele care separă, din această perspectivă, România de țările membre ale U.E. nu mai trebuie demonstrate, iar o integrare convenabilă în structurile europene devine irealizabilă fără apropierea necesară și în plan social.

Așa dar, într-un mediu economic și social în schimbare, sistemul securității sociale nu poate rămâne static sau să se stingă din cauza pasivității. **Reforma, în aceste condiții, este inevitabilă.** Altfel, se poate ajunge la destabilizare socială și, apoi, politică, la negarea reformei economice, ceea ce reprezintă un pericol enorm pentru evoluția societății în ansamblul său.

Reproducem din ziarul **Actualitatea** din 16 mai 1996

Față în față - duelul argumentelor

Pentru neautorizarea unor specializări, între care și Colegiile pedagogice de institutori, Universitatea "Spiru Haret" s-a adresat Comisiilor juridice ale celor două Camere ale Parlamentului pentru a analiza și pentru a clarifica în raport cu Legea nr. 88/93, unele decizii ale Consiliului Național de Evaluare și Acreditare Academică care, după opinia semnatarilor memoriilor, cochetează cu ceea ce în termeni juridici se numește "fals" și "uz de fals".

La timpul convenit, am reprodus în coloanele ziarului răspunsurile celor două comisii care, din felul în care erau formulate, conduceau la o atență reexaminare a situațiilor semnalate.

De dată mai recentă - sfârșitul lunii aprilie - președintele Fundației "România de Măine" și, în același timp, al Senatului Universității "Spiru Haret" a adresat o scrisoare și ministrului învățământului în care, printre altele, se menționează: "În scrisoarea președintelui CNEAA (...) primită la 25 aprilie, ni se face cunoscut că «în legătură cu Colegiile pedagogice de institutori vă informăm că nu am obținut aprobare de la Ministerul Învățământului pentru a fi reanalizate.» (...) După cum știți, v-am adus din timp la cunoștință faptul că propunerea de neautorizare a Colegiilor pedagogice de institutori din București, Râmnicu-Vâlcea, Blaj și Câmpulung-Muscel, făcută de Comisia de științe sociale a CNEAA, este rezultatul unui fals intelectual și al uzului de fals, iar vizitele efectuate de comisie în luna noiembrie 1995 au avut un caracter formal (...) Având în vedere că neautorizarea este rezultatul unui raport înaintat dv., care a fost întocmit pe bază de fals și uz de fals, vă rugăm dle. ministru a dispune reanalizarea..."

Rezoluția ministrului este de reanalizare.

Pentru a clarifica lucrurile, cel puțin în domeniul acestor colegii, dar și pentru a evita echivocurile, replicile și contrareplicile de ambele părți, am solicitat acte doveditoare "combatanților". Le prezentăm față în față, fie și numai pentru a înlesni lectura.

Președintele CNEAA prezintă argumentele comisiei

Colegiile nu au obiective clare

Din numeroasele argumente ale Comisiei CNEAA ce au condus la neautorizare, vom prezenta doar câteva dintre cele care sunt comune tuturor colegiilor amintite.

"Instituția de învățământ superior nu îndeplinește (în unele cazuri se spune "decât parțial" - n.n.) o misiune specifică, neavând obiective clare, realizabile."

Se încalcă "standardele"

"Planurile de învățământ nu cuprind disciplinele fundamentale, discipline de specialitate în domeniu și în profil, precum și discipline complementare, conform ponderilor prevăzute în standardele specifice anexate..."

"Nomenclatorul disciplinelor cuprinse în planul de învățământ și conținutul acestor discipline reflectat în programele analitice nu corespund decât parțial profilului și specializării și sunt conforme misiunii declarate."

La "frecvența parțială", practica în suferință

Referindu-se la Colegiul din Capitală,

CNEAA

"Înțelegem nemulțumirea Universității "Spiru Haret", și nu numai, în legătură cu neautorizarea provizorie a unor facultăți și colegii ce-i aparțin. Conform unui elementar principiu de drept «audiatur et altera pars», se cuvin unele precizări și din partea instituției pe care o reprezintă." Așa a debutat dialogul nostru cu prof. **dr. Ioan Mihăilescu**, președinte al Consiliului Național de Evaluare și Acreditare Academică care s-a referit expres la situația colegiilor amintite.

raportul comisiei notează: "Facultatea (specializarea) nu respectă ponderile stagiilor de practică și cele ale activităților de elaborare a lucrărilor de diplomă (licență) prevăzute de normativele Ministerului Învățământului pentru fiecare profil sau specializare, pentru învățământul cu «frecvență parțială» care deține o pondere de 90%."

Nu "ies" activitățile aplicative

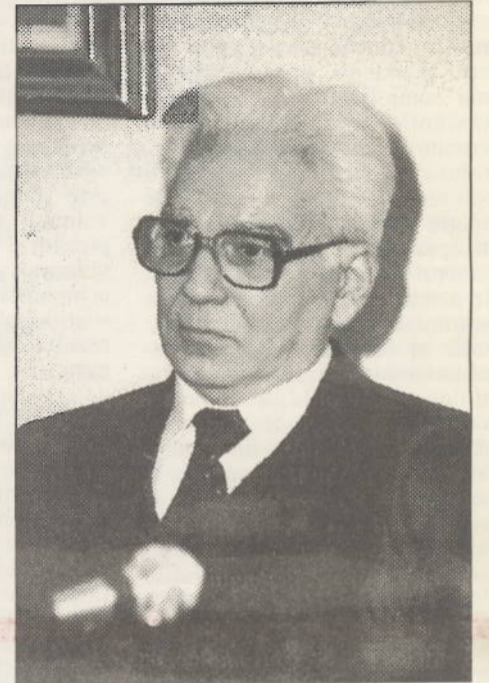
La Colegiul din Râmnicu-Vâlcea, unde învață 323 studenți, comisia reține: "Pentru 78,6% dintre studenții care au absolvit în '94-'95 și care vor absolvi în acest an și în cel următor, întreaga pregătire la Psihologie și Pedagogie s-a redus la 42 ore de curs și la 12 ore de practică pedagogică... toată practica pedagogică asigurată de instituție pentru studenții de la «frecvență parțială» se reduce la un număr de 12 ore (în 7 semestre)".

Student în 36 de zile (!)

Tot aici se precizează: "...Pentru seriile cu «frecvență parțială» '95-'96, întregul program de studii universitare s-a redus la 218 ore de curs, repartizate pe trei ani și jumătate. Ceea ce înseamnă că în 36 de zile, cu numai 6 ore pe zi, se poate obține diploma de institutor..."

Universitatea "Spiru Haret"

Aproape la fel de lapidar ca și precedentul interlocutor, prof. **dr. Aurelian Bondrea**, președinte al Senatului Universității, ne-a spus: "Vă repet ce i-am spus și premierului. Noi dorim să se evite o rezolvare pe calea justiției, care nu numai că ar compromite persoanele implicate în falsul intelectual și uzul de fals, ci ar aduce grave prejudicii morale unor instituții implicate în aplicarea Legii nr. 88, ca CNEAA, Ministerul Învățământului și Guvernul României".

Prof. dr. Aurelian Bondrea își apără învățătorii

Mai clar nu se poate

"Chiar din raportul de autoevaluare, înaintat Ministerului Învățământului sub nr. 34.251 din iunie '94 se menționează misiunea colegiului. De altfel, în fișa vizitei, la pag. 1, chiar comisia condusă de prof. dr. Dan Potolea a consemnat următoarele: «Misiunea instituției constă în: a) pregătirea institutorilor pentru învățământul primar, inclusiv specializarea lor pentru a preda în gimnaziu una din disciplinele: lb. străine, desen, muzică sau educație fizică; b) de cercetare a învățământului sătesc». Credem că mai clar de atât, nu se poate."

Ce standarde am încălcat?

"Precizez că la evaluare nu ni s-au comunicat nici un fel de standarde. Dar, să trecem peste asta. În broșura «Standardele specifice pentru evaluarea academică periodică (nu cea inițială - n.n.) a Colegiilor universitare pedagogice», editată în acest an, la pag. 128 se spune că în planul de învățământ pregătirea fundamentală și de specialitate are o pondere de 85-90% din totalul orelor de instruire, disciplinele complementare, de cultură generală neputând depăși 15%."

Colegiul se încadrează în aceste procente. A două afirmație nu se susține. Nu există un nomenclator oficial al disciplinelor specifice Colegiilor pedagogice. Nici în broșura citată nu figurează un astfel de nomenclator.

Observați însă finalul concluziei comisiei: «... și sunt conforme misiunii

declarate». Parcă se spunea că nu avem o misiune clară."

Se face practică

"Pentru studenții de la zi practica se desfășoară în opt școli de aplicație, aprobate de Inspectoratul școlar municipal. Acestea sunt: școlile nr. 56, 74, 96, 97, 100, 113, 120 și 174. Se cuvine precizat că aproape toți studenții de la cursurile cu «frecvență parțială» sunt cadre suplinoare pe posturi vacante. Mai multă practică decât activitatea zilnică la clasă, nici că se poate."

Răspuns comun ultimelor două afirmații

"Pentru învățământul de «zi», pe ansamblu, ponderea cursurilor (prelegeri) este de 55%, iar la activitățile didactice aplicative de 45%. Pentru cei de la «frecvență parțială» planul de învățământ prevede lecții de sinteză, seminarii, astfel: 80 ore anul I, 82 ore anul II, 76 și 34 pentru ultimii doi ani. Motivul l-am spus: sunt cadre didactice suplinoare. Iar calculul făcut cu 36 de zile ni se pare aberant și jignitor."

Motivul? Repet pentru a treia oară: la „frecvență parțială” învață cadre care sunt în activitate la catedră. Deci au activitate de predare zilnică. Este inutil ca aceștia să facă o practică echivalentă cu cei de la cursurile de zi."

Nu vrem să deschidem cutia Pandorei

Sigur, nu aceasta este intenția răndurilor de față. Scuzele și acuzele reciproce suntem convingi că nu se vor opri aici - cu toate că bine ar fi - că ele vor mai continua încă o perioadă. Sigur, este de așteptat ca o nouă comisie să reanalizeze (cum suna și decizia ministrului învățământului), fără idei preconcepute, întreaga situație. Cutia Pandorei nu va

putea fi ferecată cu șapte lacăte decât atunci când deplina transparență va fi dublată de decizii clare și bine argumentate. Irefutabile, cum se spune. Când, din perspectiva timpului se vor revedea, amenda și clarifica unele prevederi ale Legii 88 ce n-au putut fi prevăzute de legiuitor la data elaborării ei. Erori și desincronizări au existat - unele mai

stăruie - și la particulari și la CNEAA. În final, totul se reduce la voința de a le atenua și depăși, pentru a se armoniza deplin cu spiritul Legii învățământului. Altfel, vom continua să vegetăm printre confuzii care, mai ales pentru lumea școlii, sunt păgubitoare. Și dacă relaționăm avizul ministrului cu recenta recomandare făcută de dânsul la Comisia

mixtă UNESCO-UNICEF ce a avut loc la Paris, conform căreia "este necesară rediscutarea statutului învățătorului care a fost foarte deteriorat în multe țări", parcă înclinăm să credem că subiectul anchetei de față ar trebui tratat cu o altă măsură.

Pagină realizată de
AUREL GHIMPU

Deși personalitatea eminentului profesor Constantin Ciopraga adăpostește în ea un poet (*Écran interior*, 1975), un romancier (*Nisipul*, 1989), un critic (*Portrete și reflecții literare*, 1967, *Între Ulisse și Don Quijote*, 1978, *Propilee*, 1984), un istoric literar (*Calistrat Hogaș*, 1960, *Mihail Sadoveanu, G. Topârceanu, 1966, H. P. Bengescu*, 1973), și **Literatura română între 1900-1918**, apărută în 1970, și **Personalitatea literaturii române**, editată în 1973, autorul atâtor lucrări din variate domenii ale culturii, rămâne în conștiința noastră tipul dascălului în înțelesul cel mai nobil al termenului. Un dascăl care învață, transmite cunoștințe și educă. Un profesor universitar care se respectă. El e profesorul mai întâi, precum Maiorescu, Ibrăileanu, Vianu, și-și respectă studenții prin temeinicia lecțiilor sale, prin faptul că, într-o carieră universitară strălucită, publicistul n-a făcut niciodată ziaristică superficială de la catedră, nici n-a transformat amvonul catedrei în tribuna politică a unor interese personale. I-am cunoscut studenții, ajunși profesori în mai toate județele țării, și am văzut câtă stimă îi poartă pentru cunoștințele primite de la el. Mi s-a părut cea mai înaltă și sinceră apreciere care se poate da unui autentic profesor ce a urcat rând pe rând treptele gradelor universitare de la asistent la lector, nu la rector, de la lector la conferențiar și profesor.

Profesorul Ciopraga a avut tinerețe zbuciumată cu ani de front și prizonierat, cu privațiunile impuse de epocă. El a străbătut căile spinuoase, înguste

PROFESORUL mai întâi

La aniversarea unui dascăl ilustru:
CONSTANTIN CIOPRAGA

Prof. dr. ION DODU BĂLAN

și anevoioase ale vieții până a ajuns octogenar. Cu înalta sa pregătire, cu bogata sa experiență de viață și didactică, profesorul Ciopraga a transmis generațiilor tinere cunoștințe temeinice, dobândite în țară și la Paris, în anii în care a predat la Sorbona și a cizelat caractere. A contribuit susținut și cât s-a putut la păstrarea sănătății morale a tineretului. Ca puțini alții, profesorul Ciopraga a înțeles că datoria fundamentală a școlii de toate gradele o constituie formarea morală a valorilor reale, cultivarea inteligențelor ascuțite și șlefuirea caracterelor.

Viața ne-a demonstrat că avem nevoie de caractere. Inteligențe, neamul nostru a produs destule, dar caractere mai puține. Uitarea părinților în mizerie, părăsirea copiilor de mame încă de la naștere, absența recunoștinței, a rușinii, hoțiile, violurile, furturile care se produc, mârșăvia de a întoarce spatele foștilor prieteni, meschinăria morală, invidia nepunctuoșilor, nepotismul care proliferază, trădarea de neam și de țară o demonstrează cu prisosință. Avem inteligențe multe, dar avem prea puține caractere, puternice care să definească oameni de omenie.

E un lucru unanim recunoscut faptul că dascălii sunt părinții noștri spirituali. Dacă informația, cunoștințele, datele privind diverse domenii se transmit prin lecții, manuale, cărți, filme, benzi magnetice etc., valorile strict morale au nevoie să fie comunicate de profesor, prin exemplul vieții sale. Prin exemplul vieții sale, prin uriașa sa putere de muncă, prin cultivarea talentului său literar, prin înaltul și consecventul său patriotism, Constantin Ciopraga este un atare profesor.

Trebuie să constatăm că sub presiunea marilor mutații din lunga epocă de tranziție, a nesiguranței zilei de mâine la post, uneori a săcătoarei jene financiare și a propriilor slăbiciuni omenești, unele cadre didactice și-au degradat sensibil, în ultima vreme, ținuta moral-cetățenească, ceea ce a dus implicit și la deteriorarea comportamentului tinerilor. De aici, nevoia de exemple mari, cu efecte puternice asupra tineretului. De aici, nevoia de profesori și educatori, de felul eminentului profesor Constantin Ciopraga. Exemplul său de seriozitate profesională, de obiectivitate și onestitate se cade

Reproducere din inspirata expoziție de pictură și grafică „Bucureștii de altădată”

urmat și în alte domenii, în publicistică, istorie și critică literară.

În actul critic, Constantin Ciopraga n-a cochetat cu mode infructuoase sau cu găști și bisericești opresive, ca alți colegi de breaslă.

A sprijinit cu o exigentă generozitate talente, a promovat literatura română clasică și contemporană, cu argumente personale solide, rezemate pe o temeinică informație, fără complexe provinciale care-i împing pe unii la ploconiri cosmopolite. Spirit vioi, dinamic, activ, Constantin Ciopraga preferă polemica de idei, discută, după exemplul înaintașilor săi ieșeni: M. Kogălniceanu, Alecu Russo, Titu Maiorescu, C. D. Gherea, opera și nu persoana și evită sistematic atacul vulgar, inte-

resat la adresa autorului pe care-l practică atâți ipochimeni ce te trag de mână să-ți arate cât de drepiți sunt.

Aplecat spre analiza concretă, minuțioasă, la obiect, a operelor, Constantin Ciopraga a făcut, totodată, dovada unei uimitoare capacități de sinteză într-o lucrare unică în cultura română: **Personalitatea literaturii române**, tradusă și în franceză și engleză.

Acestei personalități complexe și prestigioase, acestui om de aleasă omenie și dascăl ilustru al atâtor generații, criticului și istoricului literar, poetului, prozatorului, venerabilului nostru prieten Constantin Ciopraga, îi urăm din adâncul inimii: "La mulți ani".

Un mare pericol la orizont

Există în tradiția învățământului românesc anume momente de bilanț când demersul retrospectiv se îmbină cu cel prospectiv, în încercarea de a asigura vieții școlare o ascendență continuă. Și cele mai relevante asemenea momente sunt nu atât cele ce coincid cu sfârșitul anului de învățământ (procesul odată încheiat, nu mai ai cum să intervii în desfășurarea lui), ci etapele intermediare, echivalând cel mai adesea cu trimestrele. Rezultatele cu care se încheie fiecare trimestru școlar indică ceea ce s-a întreprins, cu ce efecte și, mai cu seamă, ce rămâne de făcut până la sfârșitul respectivului an de învățământ.

Din păcate, însă, la stadiul de descentralizare la care a ajuns învățământul preuniversitar românesc, situațiile sinoptice, cu rezultatele unui întreg trimestru școlar, ajung să se încheie din ce în ce mai greu.

ȘCOALA cu două viteze

Dacă, la nivel național, ele încă își mai fac simțită prezența, faptul ca atare este o certă reușită și el se datorește îndeosebi seriozității și profesionalismului cu care acționează serviciul de specialitate (computerizat) din Ministerul Învățământului. Tocmai cu o astfel de reușită se identifică situația rezultatelor la învățatură de la sfârșitul trimestrului al doilea din acest an școlar. Valoarea deosebită a acestei lucrări statistice rezidă în faptul că ea scoate în evidență nu numai virtuțile, dar și marile curențe ale procesului de învățământ actual, care, altminteri, ar

putea trece neobservate.

Și prima dintre aceste curențe, cu un impact extrem de grav la scară națională, este **discrepanța nefirească și din ce în ce mai amenințătoare care se cascadează între învățământul din mediul urban și cel din mediul rural**. Fenomenul ca atare a dobândit o înfățișare atât de alarmantă încât astăzi nu mai contează cum, când și de ce s-a amplificat el între timp. Singura preocupare aflată la ordinea zilei este și trebuie să rămână redobândirea echilibrului valoric dintre școala rurală și cea urbană. Și așa, astăzi, în raport cu multe

țări europene, România nu este de învidiat cu un învățământ general obligatoriu de numai 8 ani. Dacă și în interiorul acestui sistem de numai 8 ani vom crea asemenea diferențieri valorice, ca cea semnalată mai sus, gradul de instrucție al populației României va înregistra o certă involuție, amenințătoare inclusiv pentru solidaritatea noastră națională.

Să reflectăm, deci, cu mai multă luare aminte la ceea ce se ascunde în spatele unor cifre aparent benigne precum, bunăoară, **procentul copiilor neșcolarizați**. Pe ansamblul învățământului preuniversitar românesc, el nu este prea mare, deși firese ar fi fost ca cel puțin la clasele I-IV să nu existe, întrucât prezența lui constituie un izvor al analfabetismului. De aceea, oricât de mic ar fi un astfel de procent, nu putem trece cu vederea că, la sfârșitul trimestrului al doilea, acest procent este aproape dublu (clasele I-IV), iar uneori aproape triplu (clasele V-VIII) în defavoarea mediului rural în raport cu cel urban. Și aceasta în condițiile când, așa după cum însăși statistica amintită o confirmă, în școlile din mediul rural învață (la clasele menționate) un număr mult mai mic de copii decât în școlile urbane. Cu alte cuvinte, deși în școlile din mediul rural învață mai puțini copii decât în cele urbane, cei mai mulți neșcolarizați se înregistrează tocmai la sate.

Un alt motiv de reflecție (și de îngrijorare), în aceeași ordine de idei, îl reprezintă **procentul de promovare**, și el constant diferențiat între sat și oraș. În sensul că promovarea în școlile rurale este mult mai redusă, deși, raportată la gradul de exigență

școlară din sate, unde-și desfășoară activitatea covârșitoarea majoritate a cadrelor didactice necalificate, ar trebui să ne așteptăm la o altă configurație a tabloului. Și totuși nu este așa. Cu peste 4,5% procente este mai redusă promovarea copiilor de clasa I din mediul rural față de cei din școlile urbane, iar corigenții la 1, 2, 3 sau 4 obiecte de învățământ sunt de fiecare dată într-un număr sporit în mediul rural față de cel urban. Deși, repet, numărul total al copiilor din clasa I care învață în școlile rurale este cu aproape un sfert mai mic față de cel al copiilor din clasa I din școlile urbane.

Chiar și numai acest fapt atestă **situația foarte grea a învățământului preșcolar din mediul rural**. Deși noua Lege a învățământului prevede obligația pentru toți copiii între 6-7 ani să frecventeze grupa mare de la grădiniță, concepută ca grupă pregătitoare pentru școală, iată că e asemenea frecvență nu există, ori, și mai rău, există numai formal.

Încă o dată, deci, atenție la mersul procesului de învățământ! Să nu ne trezim în fața unei României cu două viteze și prin care se minimizează instrucția școlară a tinerilor de la sate. Să adoptăm la timp măsuri de preîntâmpinare a acestei situații generatoare de mari contradicții. De unde și nevoia unei **strategii educaționale** care să aibă în vedere atât obiective de fond, moderne, cât și tendințele diferențierilor nefirești ce pot submina unitatea morală a țării.

MIHAI IORDĂNESCU

Mesajele sociale și purtătorii lor

(Continuare din pag. 1)

Altfel spus, în termenii lucrării în discuție, intelectualul acționează în cetate, se "angajează", fiind, într-un anume fel, un "profesionist al angajamentului".

În această ordine de idei, autoarea "teoriilor puterii" supune atenției, în sprijinul tezei sale, unele puncte de vedere din cartea lui Pascal Ory și Jean-François Sirinelli, "Les intellectuels en France, de l'Affaire Dreyfus a nos jours", care subliniau că nu este vorba doar despre intelectualul apărut în punctul de intersecție al gândirii și acțiunii sociale, ceea ce ar duce la o definiție totuși îngustă, restrânsă, prin trecerea, în plan secundar a formației profesionale, a forței și capacității creatoare într-un domeniu sau altul.

Se înțelege, intelectualul nu este doar un om care gândește, ci unul care comunică ce gândește, acesta fiind un om al culturalului, creator sau mediator, pus în situația de om politic, producător sau consumator de ideologie. Adică, precizau cei doi autori, "nici o simplă categorie socio-profesională, nici un simplu personaj, ireductibil." Desigur, în istoria Franței, ca și a altor țări, noțiunea de intelectual este mai veche, ea a traversat secolele, iar în secolul XX, peste tot în lume, a devenit purtătorul și apărătorul "ideilor care seduc mulțimile și le antrenează în câmpul acțiunii și progresului

uman"³⁾.

Autoarea "teoriilor puterii", apelând la multe exemple ale istoriei - ca teme de gândire și acțiune, ca personalități reprezentative ale creației intelectuale-relevă direct sau numai sugerează, atunci când reperele obiectivității nu mai sunt sigure, caracterul istoric, adică trecător dintr-o stare în alta, până la dispersie și anulare, al puterii intelectuale. Și totuși, fie că recunoaște sau nu, istoria îi conduce judecata și evaluările la adevărul că a vorbi despre intelectual și puterile sale înseamnă a lua în considerare **forța sau puterea ideilor**. Adică, așa cum recunoaște însăși autoarea, puterea intelectualului, generic și finalist gândită, se găsește sau este de dorit să se regăsească în eficiența ideilor: **"Totmai ideile își pun amprenta asupra evenimentelor, traversând acest mediator pe care îl reprezintă intelectualul; ele, ideile, creează, cel mai adesea, istoria"**⁴⁾.

Este vorba, bineînțeles, despre ideile bogate în sugestii și soluții, ideile deschise orizontului argumentelor, în fața cărora pălesc și fanatismul și intoleranța. Un asemenea spirit călăuzește și activitatea Fundației "României de Mâine", pe toți cei ce s-au alăturat acțiunilor și inițiativelor sale.

Este de semnalat că, folosindu-se de contribuția și poziția lui Voltaire, deci de personalitatea unui intelectual "de marcă", autoarea franceză remarcă

faptul că forța ideilor depinde și de influența "mediatorului", a purtătorului și exponentului de idei, adică a intelectualului. Esențial este însă faptul că adevăratele idei, cea care susține un ideal, influențează oamenii. "îi mobilizează, îi împinge către acțiune", iar o idee valoroasă, chiar total abstractă, posedă o conotație morală, având impact asupra oamenilor, a conștiinței lor.

Se relevă aici puterea ideilor, susținându-se că "ideile, care tind să ia formă sensibilă și concretă, prin intermediul agenților umani, conduc la formarea (definirea) unui anumit tip de putere", iar intelectualul "influențează mulțimile pentru că el se situează la punctul de joncțiune al ideii și sensibilului dar, de asemenea, pentru că el este un "revelator al solicitărilor latente"⁵⁾.

În acest sens, este, evident, vorba despre capacitatea creatoare a ideilor, a căror putere se afirmă în simbioză cu o viață culturală activă, intensă. Ca disciplină descriptivă și analitică, sociologia culturii vine în sprijinul descifrării relației dintre ceea ce numeam, la început, mesajele sociale și purtătorii lor, intelectualii.

1) Jacqueline Russe, *Les théories du pouvoir*, Librairie Generale Française, Paris, 1994

2) Idem, p.229

3) Idem, p. 230

4) Idem, p. 231

5) Ibidem

Integrarea europeană

(Continuare din pag. 1)

Într-adevăr, un mare semn de îngrijorare este considerată, în Occident, **permanentizarea șomajului** la cote ridicate - peste 25 de milioane de persoane în prezent în Uniunea Europeană, cu o rată, în țările membre, de 11-12 la sută în medie, situație care nu s-a îmbunătățit cu nimic după reluarea fazei ascensionale a ciclului economiei capitaliste, cu doi ani în urmă. Se erodează tot mai mult speranța pusă în "statul bunăstării generale" și își face loc constatarea că revoluția tehnico-stiințifică, deși a contribuit incontestabil la eficientizarea producției, la creșterea productivității muncii, nu a dus și la creșterea numărului locurilor de muncă, ci, dimpotrivă. Șomajul nu mai este un fenomen conjunctural, ci un **însoțitor permanent al dezvoltării societăților occidentale**. Spania, uneori considerată ca posibil model pentru tranziția românească, a cunoscut un ritm de creștere a PIB superior celui din statele membre ale OCDE: cu toate acestea, ea este țara cu cea mai înaltă rată a șomajului - peste 20 la sută, în ultimul deceniu; dar tot Spania este și țara cu o **repartiție a venitului național flagrant inechitabilă**, cu ani (1986-1987), de pildă, în care profitul și beneficiile patronatului au depășit global veniturile salariaților. Tendința de polarizare socială pare a fi generală în întreaga comunitate vest-europeană, iar trecerea la informatizare nu oferă prea multe motive de speranță pentru îmbunătățirea acestei situații. Tehnologia informațională e mult mai costisitoare,

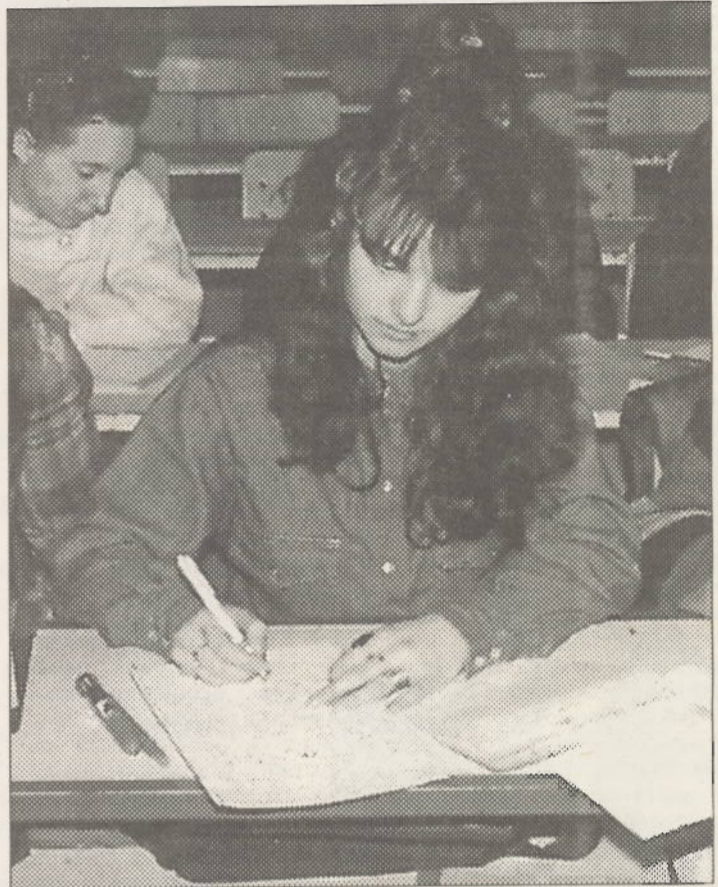
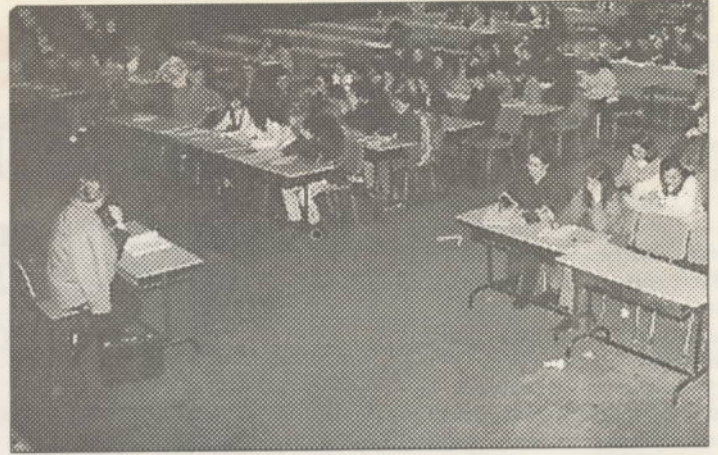
solicită un efort investițional sporit din partea patronatului și se dovedește a fi și mai restrictivă în ce privește numărul locurilor de muncă.

Această tendință, corelată și cu ritmul, sub așteptări, al reluării creșterii economice, dar și cu povara pe care o constituie costul sistemului guvernamental de protecție socială pentru bugetele statelor Uniunii, precum și cu elemente de stimulare materială, nejustificată social, a statutului de șomer, conduce la căutarea și pe plan comunitar de soluții. În ce privește acțiunile comunitare, așa-numita "Carte Albă", adoptată, la Essen, în 1993, de cei "12", privind competitivitatea pe piața muncii a prevăzut lansarea a 14 proiecte referitoare la eradicarea șomajului; dar, până la sfârșitul anului 1995, doar pentru trei dintre ele se găsiseră mijloacele financiare.

Dacă piața comunitară funcționează pentru mărfuri și capitaluri, unele state manifestă rezerve și ezitări în ce privește libera circulație a persoanelor, convenită la Schengen, fiind îngrijorate și de escaladarea terorismului, a crimei organizate și a comerțului cu droguri, dar și de concurența la care ar putea fi supusă piața națională a forței de muncă. Aceste tendințe sunt acutizate serios de continuarea integrării prin trecerea la moneda unică, a cărei pregătire impune îndeplinirea unor criterii de convergență macro-economice, în special în privința reducerii cheltuielilor bugetare considerate "neproductive", precum cele sociale. Or, amenințarea reală a diminuării standardului de viață prin reducerea

bugetelor sociale de către creșterea costurilor integrării, spectrul reducerii locurilor de muncă drept urmare a închiderii multor fabrici de armament - numai în Franța sunt prevăzute a fi disponibilizate 50.000 locuri de muncă - la care se adaugă și costurile, încă neestimate, ale primirii fostelor state socialiste din Centrul Europei în Uniune, constituie reale cauze de frământări sociale, cărora nici un partid și nici un guvern nu le pot ignora gravitatea și nici răspunsul, fără o reală amenințare a propriei lor poziții, așa cum arată dinamica electoratului vest-european.

Despovărată de îngrijorările celor 50 de ani de "război rece", dar marcată de tendințele evidente de maximizare a profiturilor, concomitent cu **acutizarea șomajului, creșterea polarizării sociale și diminuarea standardului categoriilor de mijloc**, societatea occidentală europeană, inclusiv cea mai evoluată structură de integrare a acesteia, își caută cu greu drumul spre noi concepte și, mai ales, noi practici ale progresului social care să răspundă cu mai multă onestitate idealului său programatic, omul și societatea privesc în unitatea și indivizibilitatea lor, nu numai în legătură cu criteriile economice, tehnice, dar și cu cele ale efectelor sociale, ale unei mai echitabile valorificări a dezvoltării economice. Fără o asemenea concepere, însăși solidaritatea umană în jurul ideii europene, de integrare, poate rămâne fără obiect; ceea ce, azi, nici o forță politică, nici un guvern nu pot să ignore fără a primejdui însăși continuarea construcției europene, a Uniunii.

Ore de curs la Universitatea „Spiru Haret“

Lumea în pragul secolului XXI

Ordinea internațională,
un perpetuu deziderat (III)

Dr. ION MITRAN

Mereu invocată ca o condiție a progresului general al umanității în diversitatea sa geopolitică, ordinea internațională, în măsura în care ea există, depinde în același timp de configurația de puteri (în ciuda dezacordului lor asupra a ceea ce ar fi dezirabil) și de practicile statelor (coaliții, alianțe, măsuri unilaterale de înarmare și expansiune).

Într-o asemenea abordare, teoriile politice moderne supun atenției, ca modele sau stări de ordine internațională semnalate în decursul istoriei, pe acelea de pace precară (sau ordine tulburată) și stare de război. Fiecare dintre aceste modele, întâlnite alternativ sau simultan pe scena internațională, corespunde unei părți de realitate, relevând oscilațiile civilizației umane, dinamica rivalităților între state, "interpretarea" voluntaristă a diverselor situații (economice, militare, teritoriale etc.), mai ales de către "actorii" cei mai puternici, la îndemâna cărora se află și resurse sau mijloace "pe măsură" (economice, militare, teritoriale).

Practica relațiilor internaționale pune în evidență trei dimensiuni ale sistemului sau ordinii internaționale, și anume, dimensiunea orizontală -

relațiile între principalii actori; dimensiunea verticală - raporturile între cei puternici și cei slabi; dimensiunea funcțională. Pentru fiecare dintre acestea, istoria furnizează suficiente exemple, cazuri concrete, individuale și colective, sub raport național-statal, dovedind însă că asemenea dimensiuni au coexistat, s-au afirmat într-o fericită sau nefericită simbioză, schimbând în timp fizionomia lumii, existența națiunilor și statelor, principial egale pe arena internațională, dar mereu preocupate să se ajungă la o reală și mult dorită ordine internațională.

Ordinea internațională, sau interstatală actuală - după depășirea bipolarismului în ce privește forțele militare și sistemul social-economic (capitalism-socialism) și a războiului ideologic (zis "rece") - este totuși una în tranziție sau în așezare, purtând încă semnele formulei celebre "pacea imposibilă, războiul improbabil". Această ordine "în marș" continuă să reflecte o realitate complexă, eterogenă; s-a rupt echilibrul precar al alianțelor rivale, dispărând rolul de putere, în sens militar, al Tratatului de la Varșovia și dizolvându-se fosta

pieță economică socialistă (CAER); alianța NATO a ieșit relativ întărită și își caută prudent "parteneri" printre foștii aliați ai fostei URSS, detronată ca putere rivală, dar în locul căreia se află Comunitatea Statelor Independente - o realitate încă nestabilizată; armele nucleare de distrugere masivă constituie încă o sursă temută a descurajării și provocării; Uniunea Europeană tinde a deveni o entitate cu un nou potențial de rivalitate, iar Asia, cu polii ei de putere, China și Japonia, pregătește reale surprize pentru secolul XXI; principiile suveranității și egalității între state și continuă aspirația de a se constitui în temelie a ordinii și dreptului internațional.

Oricum, politologia se află în fața unui nou câmp de investigație, iar o parte din criteriile de analiză din perioada iluzoriei stabilități bipolare și-au pierdut iremediabil relevanța. Alte criterii, inclusiv principiile relațiilor internaționale din era bipolarismului, rămân valori certe și instrumente operabile ale analizei politice, care nu pot ocoli realitatea instabilităților și conflictelor la scară locală, ce antrenează și acțiunea, poziția uneia sau mai multora dintre

puteri. Astfel, direcția de analiză a ordinii internaționale previzibile și dezirabile pentru secolul XXI o constituie raporturile dintre marile puteri (în sensul de state cu potențial militar-economic ridicat), condițiile de echilibru relativ stabil în noul context, criteriile și perspectivele noilor alianțe, pentru atragerea statelor mici și mijlocii, unele dintre acestea fiind ele însele în căutare de "protectori" sau inițiatori de alianțe zonale pentru a-și apăra în colectiv interesele (generale sau în jurul unui obiectiv comun).

Dacă în privința dimensiunii orizontale și dimensiunii verticale ale ordinii relațiilor interstatale, schimbările față de "ora bipolarismului", deși relevante, nu sunt atât de spectaculoase sau nu depășesc implicații în general cunoscute, profunde mutații cantitative și, mai ales, calitative, cunoaște dimensiunea funcțională. Ultimele două-trei decenii ale secolului XX au adus și propulsează, peste pragul milenului trei, elemente ale societății transnaționale, puternic politizate, și care au drept consecință, diminuarea continuă a rolului statelor, al guvernelor naționale chiar, în sfera politicii economice mondiale².

Încă din anii '70, analiști ai acestui domeniu au atras atenția că, dincolo de puterea militară și de forța economică, gestionate direct sau indirect de state, de guverne (în sistem de piață liberă sau birocratic-centralizată), cerințele creșterii economice, condițiile noi ale revoluției tehnico-informatică, exigențele moderne ale bunei stări și apariția capitalului financiar "fără frontiere" - inclusiv ca o

consecință a convertibilității crescânde a devizelor și pregătirii terenului pentru introducerea monedei unice în Europa, dar în condițiile când dolarul SUA a devenit omniprezent, un fel de mondomonedă - au schimbat și continuă să schimbe "regulile jocului" de-a ordinea internațională. Economia mondială deschisă, reconsiderarea barierelor vamale, cu tendința înlăturării lor, crearea unei Organizații Mondiale a Comerțului și a zonelor multiple de cooperare zonală au determinat și determină diminuarea rolului statelor ca atare, propriu-zis al guvernelor în relațiile economice mondiale, simultan cu apariția unor "actori" economici - dar nu numai economici - transnaționali, unii dintre ei mai puternici decât unele state puternice. Aceștia au, de regulă, caracter privat, pot fi și "creații comune" ale statelor, dar caracteristica lor este că dispun de o marjă considerabilă de autonomie față de statul de origine sau de reședință, ca și față de statele pe teritoriul cărora operează. Între ele se află, se înțelege, și întreprinderile multinaționale sau transnaționale. În jurul acestor noi realități și-au făcut loc și se confruntă diverse teorii privind raportul dintre independență și interdependență, dintre suveranitate națională și cooperare internațională, iar aceasta tot în vederea edificării unei ordini internaționale.

1) Raymond Aron, *Le Grande Schisme*, Gallimard, Paris, 1948.

2) Robert Keohane, *After hegemony*, Princeton, 1984, Princeton University Press.

Democrație
și totalitarism

Prof.dr. MARIN VOICULESCU

Democrația are datoria să-și cunoască dușmanul de moarte, de care trebuie mereu să se ferească. Acesta-i, în secolul nostru, totalitarismul. Dar ce este totalitarismul? Totalitarismul constituie o formă aparte de dictatură. Într-o dictatură, relația guvernanta-guvernați nu funcționează ca în democrație; aici, conducătorii își impun deciziile prin forță, prin constrângere, transformând puterea în ceva de necontestat, iar guvernații sunt total controlați de putere. Realitatea arată că dictaturile apar, de regulă, în societăți slab dezvoltate, în care nu există tradiții democratice. Dictatura este, în genere, un semn de subdezvoltare a unei societăți pe plan politic, dar și în economie, cultură, civilizație.

Există mai multe tipuri de dictaturi, iar clasificarea lor este diferită în opinia politologilor. Din acest motiv, o parte dintre ei împart dictaturile în dictaturi revoluționare, acele dictaturi care vor să instaureze o ordine nouă în numele claselor oprimate, defavorizate, și dictaturi reacționare, care păstrează sau vor să reinstaureze ordinea veche.

Alți politologi propun o împărțire diferită a dictaturilor, și anume: dictaturile civile, în care există un partid unic, iar puterea este concentrată în jurul conducătorului partidului respectiv; păstrând o fațadă constituțională, ele desființează par-

lamentul, sau acesta este constituit fără opoziție; dictaturile militare, care desființează complet activitatea partidelor și parlamentului, întreaga viață politică. Uneori, dictaturile militare pot avea un rol progresist, armata apărând ca un instrument de obținere a independenței și de modernizare a societății respective, cum este situația în unele țări africane sau asiatice, în care ofițerii provin, de obicei, din clasele inferioare.

Indiferent de tipul lor, dictaturile au unele trăsături comune, printre care: orice dictatură generează o castă privilegiată și un aparat birocratic, care are interes să mențină regimul respectiv; orice dictatură duce, cu timpul, la un blocaj al întregii societăți, instrumentele "dialogului" (care este, de cele mai multe ori, un monolog al conducătorului sau castei respective, ce dă ordine) între guvernanta și guvernați ducând la promovarea mediocrității și ineficienței; nici o dictatură nu se perpetuează la nesfârșit, mai devreme sau mai târziu, ea prăbușindu-se.

Noțiunea de dictatură ne conduce la cea de autoritarism. Atât în cadrul autoritarismului, cât și al totalitarismului, puterea este monocratică și este gestionată de un singur om sau de o castă. Acest mod de a folosi puterea poate viza, pe de o parte, statul - și atunci avem de-a face cu autoritarism - iar pe de altă

parte, societatea în ansamblul ei - și atunci putem vorbi despre totalitarism; un exemplu concludent în acest sens este regimul nazist.

Totalitarismul, în esența lui, presupune abolirea frontierei dintre politic și social, dintre societatea politică și cea civilă. În cadrul totalitarismului, societatea civilă este anihilată, iar individul este cvasitotal controlat. Într-o societate totalitaristă, nu se poate vorbi în mod real despre drepturi și libertăți democratice.

O opinie mai frecventă consideră că totalitarismul este de două tipuri: totalitarism de stânga (regimurile comuniste de tip stalinist) și totalitarism de dreapta (regimurile naziste și fasciste).

Cunoscutul politolog american Friederich Deutsch caracterizează regimul totalitar prin următoarele trăsături: ideologie unică; partid unic (contopirea partidului cu statul); teroare, exercitată, în primul rând, prin intermediul poliției secrete; monopolul comunicațiilor; monopolul armelor; centralizarea economiei ș. a.

La rândul lui, politologul francez Raymond Aron, în

lucrarea intitulată *Democrație și totalitarism*, oferă o caracterizare mai nuanțată a totalitarismului, relevând următoarele sale trăsături: a) fenomenul totalitarist intervine într-un regim în care se instaurează monopolul partinic; b) partidul monopolitic este animat de o ideologie care îi conferă o autoritate absolută; c) pentru a răspândi ideologia oficială, statul își rezervă, la rândul său, un dublu monopol - al mijloacelor de forță și al celor de persuasiune. Cea mai mare parte a activităților economice și profesionale sunt supuse statului, fie că sunt conduse direct de către stat, fie că sunt controlate de acesta; toate activitățile fiind activități de stat și orice activitate fiind supusă ideologiei, orice greșală comisă într-o activitate economică sau profesională este, totodată, o greșală ideologică.

În literatura de specialitate se reține faptul că totalitarismul implică două concepte de bază, și anume: a) personalizarea puterii - un anumit personaj politic simbolizează puterea, statul și partidul la un loc, personaj ce se identifică cu grupul social care se recunoaște

sau nu în personajul respectiv. Personalizarea puterii poate exista și într-un regim democratic, fără a fi însă vorba de totalitarism. Exemple, în istorie, au fost Churchill și Roosevelt; b) puterea personală, care face ca societatea respectivă să fie plasată în plină dictatură. Extinderea ei constituie o caracteristică fundamentală a totalitarismului. Puterea personală devine o realitate instituționalizată. Avem de-a face, astfel, cu o singură persoană, a cărei putere instituționalizată controlează sau concentrează aproape toate puterile și atribuțiile suveranității.

Deși opus democrației, totalitarismul se folosește, inițial, de democrație pentru a se instaura, după cum o demonstrează istoria. De aceea, motorul oricărei democrații ar putea fi: "Democrație, ferește-te să degenerezi în totalitarism!" Pentru aceasta, democrația trebuie să aibă nu numai conștiința de sine, a ceea ce este și a modului în care ea poate stabili și perfecționa, dar și cunoștința de adversarul ei cel mai direct - totalitarismul, indiferent de formele sale.

REVISTA
OPINIA
națională

Tiparul executat de
DRAGO PRINT GRUP
Tipografia F.E.D.

TEHNOREDACTARE COMPUTERIZATĂ:
Mariana IONIȚA

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA: București, Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sector 4. Telefon: 330.68.45.

Costul unui abonament trimestrial este de 3600 lei. Plata abonamentelor se face prin mandat postal sau dispoziție de plată pe adresa: Fundația „România de Măine”, Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sectorul 4, București, Cont 451.00.972 - B.C.R. - S.M.B. Abonamente se pot face și prin oficiile poștale din întreaga țară.

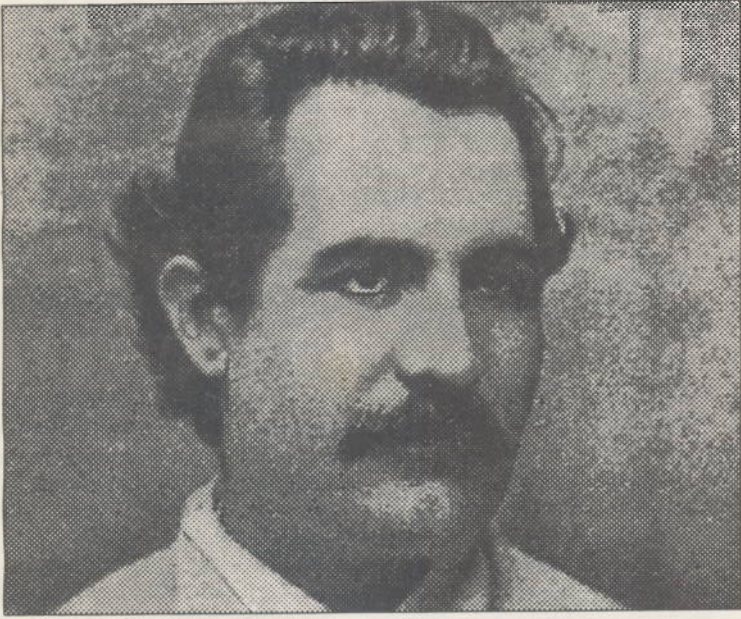
Revista „OPINIA NAȚIONALĂ” se află înscrisă în Catalogul de presă „RODIPET” la poziția 2111.

Cititorii din străinătate se pot abona prin „RODIPET” S.A. - P.O. BOX 33-57, Fax 0040-1-3129432 sau 3129433, telex 11995 - Piața Presii Libere nr. 1, Sect. 1, București - România.

Interferențe

EMINESCU și răpirea Bucovinei

ION MIHAIL POPESCU

"Mână doru-i tainic colo în spre tine,
Ochiul îmi sclicipește, genele-mi sunt pline,
Inimeea mi-e grea;
Astfel totdeauna, când gândesc la tine,
Sufletul mi-apasă nouri de suspine,
Bucovina mea!"

MIHAI EMINESCU

Toți cercetătorii (dar și amatorii) istoriografiei știu că, în octombrie 1768, a reizbucnit un război între Imperiul otoman și cel țarist, doi hultani politici de temut în epocă. În urma unor victorii strălucite ale rușilor asupra turcilor la Ceșme (6-7 iulie 1770), Larga (18 iulie 1770) și Cahul (1 august 1770) și altele mai puțin strălucite, dar victorii până la urma urmelor, Tratatul de pace ruso-turc s-a încheiat la Kuciuk Kainargi (10/21 iulie 1774). Prin tratat, Rusia a dobândit dreptul de liberă navigație în Marea Neagră și în strâmțori, a ocupat trei cetăți din Crimeea și cele două Cabardii. Rusii i s-a recunoscut "dreptul" de a "ocroti", prin ministrii ei de la Constantinopol, Moldova și Țara Românească și creștinii ortodocși din Imperiul turcesc. După încheierea păcii, austriei, care, în timpul războiului, ocupaseră, prin împingerrea semnelor de hotar, a "pajurilor împărătești", o fașie largă de-a lungul munților, atât în Țara Românească, cât și în Moldova, cu o suprafață de câteva mii de kilometri pătrați, au cerut, ca "recompensă" pentru că îi sprijiniseră pe turci, "o rectificare de frontieră în Sudul Galiției", motivând că le era necesară pentru trecerea din Transilvania în Galiția (smulsă Poloniei după prima ei ciopârțire la 5 august 1772). În urma mituirii unor dregători înalți ai Imperiului turcesc și prezentării unei hărți false, în care teritoriul cerut era redus la o fașie îngustă, **Poarta a consimțit (7 mai 1775) la cedarea Bucovinei, în ciuda protestelor sistematice ale domnitorului Grigore Alexandru Ghica (1774-1777), ucis mișelește de un capugiul al sultanului, însoțit de un grup de turci specialiști în asemenea "afaceri" (1 octombrie 1777). Moldova de Sus - în care se află vestitele mănăstiri pictate în stilul moldovenesc, unde își dorm somnul de veci Ștefan cel Mare și alți apărători de glie, de limbă și de neam - era astfel trecut, printr-un furțușag nerușinat, sub administrația militară a Austriei (de la 7 mai 1775 până în 1790, când a fost "alipită" Galiției), în**

urma unei târguiești austro-turcești. Cercetătorii ai scrierilor social-politice ale lui Mihai Eminescu au consemnat că **Gânditorul fără de pereche al românității** a publicat în "Curierul de Iași", din 30 septembrie 1877, un articol cu prilejul comemorării lui Grigore Alexandru Ghica - una dintre personalitățile luminoase ale beznei fanariote - după câteva zile de când Consiliul comunal din Iași întocmise și tipărise un PROGRAM ("Pentru serbarea funebreă ce va avea loc în ziua de 1 octombrie anul curent în amintirea domnului Moldovei, Grigore Ghica, ucis la Beilic în luna octombrie, în anul 1777"), tipărit în "Curierul de Iași", din 25 septembrie 1877, precum și în alte jurnale românești. În 1905, Ion Scurtu a intitulat acest articol "**Răpirea Bucovinei**" și, după el, alții i-au intitulat la fel, deși, preciza D. Vatamaniuc, în 1980, Mihai Eminescu "publică articolul fără titlu și-l încadrează în chenar negru spre a marca și mai evident caracterul de panegiric al evocării sale istorice". Redăm mai jos câteva fragmente din articolul referitor la "răpirea" Bucovinei și la asasinarea luminoșului domnitor (preluate, selectiv din M. Eminescu, Opere II, ediție îngrijită de profesor Ion Crețu, București, 1939, pp. 148-154): "La anul 1774 au intrat oștirile austriecești, cu disprețul oricărui drept al ginților, în pace fiind cu Poarta și cu Moldova, în partea cea mai veche și mai frumoasă a țării noastre; la 1777 această răpire fără samăn s-a încheiat prin vărsarea sângelui lui Grigore Ghica V. Vod. Fărădelege nemiapomenită, uneltire mișelească, afacere dintre o muiere desfrânată și între pașii din Bizanț, vânzarea Bucovinei va fi o veșnică pată pentru împărăția veșnică, de-a pururea o durere pentru noi. Dar nu vom lăsa să se închidă această rană. Cu a noastră mână o vom deschide de-a pururea, cu a noastre mâni vom zugrăvi icoana Moldovei de pe acea vreme, și șirurile vechi, câte ne-au rămas, le vom împropăța, pentru ca sufletele noastre să nu uite Ierusalimul. Căci acolo e sfânta cetate

a Sucevei, scaunul Domniei vechi cu ruinele mării noastre, acolo scaunul firesc al unui Mitropolit, care în rang și în neatănare era egal cu patriarhii, acolo sunt moaștele celor mari dintre Domni români, acolo doarme Dragoș, îmblânzitorul de zimbri, acolo Alexandru, întemeietorul de legi, acolo Ștefan, zidul de apărare al creștinătății (...). Și ce a devenit astăzi obârșia Moldovei? Făgădui - a fost Austria s-o fie în vechile ei legi și obiceiuri, bunurile mănăstirești să le întrebuințeze spre ridicarea poporului moldovenesc, răzășii să rămăie întru ale lor, târgoveții întru ale lor și multe alte lucruri a făgădui.

Și ce a făcut din țară? Mlaștina de scurgere a tuturor elementelor sale corupte, loc de adunătură a celor ce nu mai puteau trăi într-alte părți, vavilonul babilonice împărății (...). Și asta, în jargonul gazetelor vieneze, se numește a duce **civilizația în Orient**. Oameni, a căror unică știință stă în vânzarea cu cumpănă strâmbă și înșelăciune, au fost chemați să civilizeze cea mai frumoasă parte a Moldovei (...)

Și e plină de străini,
Ca iarba de mărcini;
Și e plină de dușmani
Ca râul de bolovani.
Iar mila străinului

E ca umbra spinului:
Când vrei ca să te umbrești,
Mai tare te dogorești.

De aceea, când știm pentru ce a căzut Voievodul moldovenesc, nu trebuie să-l plângem. Ce mă plângeți pe mine, că nu sunt de plâns. Mi s-a hotărât bucuria dreptilor, cari n-au făcut lucruri vrednice de lacrimi. De plâns e țara, care, prin moartea lui, totuși, n-a fost scutită de cea mai aspră trunchiere" (...).

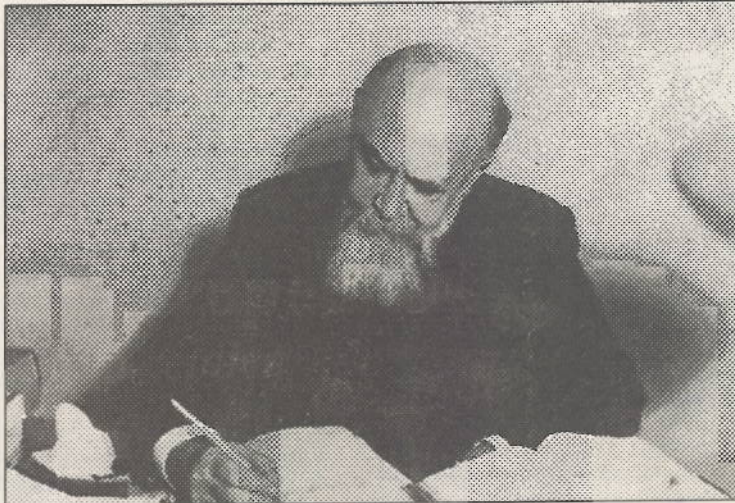
Trunchierea a fost sfărâmată la 27 martie 1918, când Basarabia, luată Moldovei în 1812, s-a unit cu Țara-Mamă, și la 15/28 noiembrie 1918, când Bucovina de Nord, prin hotărârea Congresului Național al Românilor din Bucovina, a proclamat unirea cu România. Au urmat vremuri turburi. În urma Notei ultimative a Guvernului sovietic adresată României la 26 iunie 1940, cele două provincii românești sunt preluate de către temutul vecin de la Răsărit. Veni-vor vremurile când românii de pretutindeni își vor găsi solidaritatea axiologică de care au nevoie? Până când vor fi ei în stare să rabde biruința străinilor? Nu-și dau oare ei seama că-i nevoie de mai multe eforturi pentru ca românii să redevină **ce-au fost și încă ceva în plus?**

IORGA și filosofia istoriei

Prof. dr. ION FLOREA

Relațiile marelui istoric Nicolae Iorga cu filosofia au fost permanente și de o profunzime și intimitate demne de remarcat. Personalitatea sa complexă atestă aprecierea lui Constantin Noica potrivit căreia cărturarii români n-au suportat, atunci când au fost mari creatori, să rămână "într-o singură

sa a istoriei se va constitui într-un ansamblu de reflecții și abordări epistemologice și metodologice, de ontologie și axiologie istorică. Studiile și cercetările sale de istorie națională și universală atât de variate, ca și profesoratul, aș spune apostolatul, în domeniu s-au prelungit na-

specialitate", Nicolae Iorga impunându-se ca **omul complet** al culturii românești a secolului nostru. În tinerețea sa, savantul fusese ispitit de "marile orizonturi ale filosofiei", cum avea s-o mărturisescă în **O viață de om așa cum a fost**, și intenționase să se preocupe de "atrăgătoare lume a ideilor într-un domeniu filosofic oarecare". Optând definitiv, prin studii doctorale în Germania, pentru istorie, Iorga s-a lăsat prea puțin ademenit de spiritul pozitivist, pentru care faptele și izvoarele au trecut în fața generalizărilor teoretice și filosofice. Dar nevoia intrinsecă a investigației istorice de un orizont metodologic larg îl va împinge pe savant să recunoască astfel că este foarte necesar ca istoricul să aibă o temeinică pregătire filosofică, la care el a răvnit "toată viața lui".

Iorga s-a întors de nenumărate ori la filosofie, la filosofia istoriei în speță, atât în lucrările sale istorice cât, mai cu seamă, și în prelegerile introductive la cursurile de istorie ținute la Universitate, ca și în discursul de primire în Academie, în comunicări la congrese și la alte reuniuni internaționale ale istoricilor, când definiția cu claritate a problematicii și obiectivelor, stadiului și căilor progresului cercetării în domeniu impunea recursul la dezbaterile metodologice și filosofice. Filosofia

intr-o filosofie proprie a istoriei. Pentru că, dincolo de "ideile unui istoric al vieții omenești", socotea Nicolae Iorga, se proiectează **"concepția lui generală, care atinge chemarea științei sale, scopurile cărora trebuie să le servească, căile pe care trebuie să înainteze, precum și sensul pe care-l atribuie domeniului mai vast asupra căruia se îndreaptă studiile sale"**.

Receptând mesajul pozitivismului, care prețuia exactitatea faptelor și izvoarelor, savantul român pleda, totodată, pentru o **nouă concepție** asupra istoriei, care prin metodă și construcție, prin critică și formă să însemne "o largire de orizont", o "lămurire a zărilor" faptelor, istoria ținând să dezvăluie "înseși puterile care mișcă un neam". Dintre asemenea viziune, faptele istorice nu mai există **"pentru ele și prin ele"**, ci constituie manifestările unor "forțe mari", ale unor "factori hotărători". Între acestea sunt întâi de toate popoarele, acele "creațiuni necesare, permanente", înfrățite în frământările și provocările exercitate asupra lor.

Ideea "organicității" este fundamentală în concepția lui Iorga asupra istoriei. Potrivit ei, istoricul adevărat are "starea de spirit a fiziologului, care, în cercetarea celui mai mărunt vas, a țesăturii celei mai banale, are mîntea la marele sistem de

viață solidar, unitar". Ideea "organicității" istoriei nu are nimic din reducționismul metafizic al substituirii socialului prin biologic, ci relevă interdependența strânsă dintre politic, economic, cultural-spiritual și cadrul natural-geografic în devenirea istorică a popoarelor. Există, deci, "o singură dezvoltare în toate manifestările diverse ale popoarelor". Dezvoltarea "în chip organic" exprimă și o atitudine politică, ea susținând **autodeterminarea popoarelor**, "fără nici o impunere de sus, fără nici o silire din afară".

Funcția istoricului este, în optica lui Iorga, aceea de a aduce "între contemporanii săi o înțelegere mai largă, formată la lungă și vastă școală a întregii experiențe umane". Savantului îi plăcea să-l numească pe istoric "un bătrân, prin experiență, al nației sale", care pune la dispoziția membrilor săi "învățăturile culese din vastul câmp al trecutului". Istoricul are menirea sacră de a fi "un amintitor neobosit al tradiției naționale, un mărturisitor al unității neamului, peste hotarele politice și de clase", tradiția și continuitatea istorică a popoarelor fiind, de asemenea, o dovadă a "organicității" și "permanenței" intrinseci devenirii istorice. Ca faptele unice și irepetabile să devină **istorie** în sens epistemic, este nevoie, menționa Iorga, ca în ele să intervină **sistemul**, adică ele se cer comparate, corelate, sistematizate și unificate de cercetător, nu numai într-un cadru cronologic, ci și, mai ales, **cauzal** și al înrăuririi lor reale, acesta ținând să îmbrățișeze unitar "viața întregă a unui sau mai multor popoare într-un anumit timp". Savantul român dezavua, odată cu speculativismul metafizic, dogmatic și uniformizator, "prosternarea mistică", lipsită de orizont teoretic și de spirit critic, în fața faptelor și izvoarelor, care ar arunca această disciplină în zona superficialității. Iorga era în această privință cât se poate de exact, arătând că istoria se compune "numai din 20% document și 80% interpretare" și ea "nu începe unde începe documentul" și nu sfârșește "unde se mântuie documentul". Dimpotrivă, socotea Iorga, cercetătorul trecutului creează din nou faptul istoric, recreind pe ansamblu însuși trecutul. Istoria este, pentru Iorga, incomparabil mai mult decât o formă specifică de cunoaștere; ea este "una din marile metode pe care le poate întrebuița spiritul uman pentru a ajunge la adevăr" și, în plan moral și politic, constituind "un mare tribunal", "marea judecată" pentru restabilirea dreptății fiecărui popor.

Disprețuind istoria **evenimentială**, a timpului scurt, precipitat, savantul român pleda pentru echilibrul și îmbinarea celor două genuri ale istoriei. Adresându-se studenților și profesorilor de istorie, el îi îndemna să se ferescă "de a prezenta pe eroii singuri", dar și "de a prezenta numai masele, suprimând pe eroi".

Iorga poate fi apreciat ca filosof al istoriei circumscris unui **raționalism istoric**, care asociază, într-o îmbinare armonioasă, **istoricitatea și pluralismul, organicității (sistemicității) și integralității** explicațiilor istorice de profunzime, cauzale îndeezobi. Aceste caracteristici - surprinse de Iorga, - ale demersului cercetării istorice sunt fundamentale în conturarea unei conștiințe de sine a istoriei adevărate pe care i-o dă, în viziunea sa, filosofia istoriei, supusă ea însăși istoricității. Filosofia istoriei, abia schițată în aceste rânduri, dezvăluie o dimensiune creatoare, mai puțin pusă în valoare, a prodigioasei sale opere. Acum, când la **5 iunie se împlinesc 125 de ani de la nașterea lui**, amintim ce scria filosoful Nicolae Bagdasar, în 1930, în lucrarea sa **Filosofia contemporană a istoriei**, despre marele savant: "Nicolae Iorga este cea mai puternică și multiplă personalitate produsă până acum de nația românească și poate fi considerat, cu drept cuvânt, ca o sinteză a marilor daruri sufletești cu care este înzestrat poporul său".